

UDK 616.89-008.1(497.11)"2013"

ISSN 035-2899, 39(2014) br.2 p.61-65

**UČESTALOST MENTALNIH POREMEĆAJA U SLUŽBI OPŠTE MEDICINE
DOMA ZDRAVLJA DOLJEVAC****FREQUENCY OF MENTAL DISORDERS IN THE GENERAL PRACTICE OF THE
HEALTH CARE CENTER DOLJEVAC**

*Miloš Bogoslović (1), Milena Potić-Floranović (2), Miljana Stanojković-Nikolić (3), Dragana Mitrović (4),
Milan Spasić (5), Miljana Mladenović-Petrović (6)*

(1) SLUŽBA ZA ZDRAVSTVENU ZAŠTITU ODRASLOG STANOVNIŠTVA, DOM ZDRAVLJA DOLJEVAC, (2) INSTITUT ZA BIOMEDICINSKA ISTRAŽIVANJA, MEDICINSKI FAKULTET NIŠ, (3) KLINIKA ZA ZAŠTITU MENTALNOG ZDRAVLJA, KC NIŠ, (4) SLUŽBA ZA ZDRAVSTVENU ZAŠTITU PREDŠKOLSKE I ŠKOLSKE DECE SA MEDICINOM SPORTA I SAVETOVALIŠTEM ZA MLADE, ZDRAVSTVENI CENTAR KNJAŽEVAC, (5) STOMATOLOŠKI FAKULTET NIŠ, (6) MEDICINSKI FAKULTET NIŠ

Sažetak: Uvod: Poremećaji mentalnog zdravlja danas, kako u svetu, tako i kod nas, predstavljaju ozbiljan sociomedicinski problem. Cilj rada: Pokazati i ispitati zastupljenost mentalnih poremećaja, utvrditi u kakvom su odnosu sa starosnom i polnom strukturom kod pacijenata lečenih u Službi opšte medicine Doma zdravlja Doljevac. Metod: Uvidom u zdravstvenu dokumentaciju i elektronsku bazu podataka osiguranika sa teritorije opštine Doljevac, starosne dobi iznad 18 godina, koji su se javili svom izabranom lekaru tokom 2013, sprovedeno je istraživanje. Podaci prikupljeni su upisivani, a zatim analizirani i predstavljeni grafički. Rezultati: Od ukupnog broja osiguranika na teritoriji opštine Doljevac starosti iznad 18 godina (19030), zbog nekog simptoma poremećaja mentalnog zdravlja se svom izabranom lekaru tokom 2013. godine javilo 4378 pacijenata (23%). Većinu pacijenata sa simptomatologijom poremećaja mentalnog zdravlja činile su osobe ženskog pola 69,30%, dok su osobe muškog pola činile 30,70%. Pacijenti su najčešće dijagnostikovani kao F41 (anksiozni poremećaj), 55,85% od ukupnog broja, zatim kao F32 (depresivni poremećaj), 17,10%, i kao F43 (reakcija na teški stres i poremećaji prilagođavanja), 12,29%. Najčešće su mentalni poremećaji zastupljeni kod pacijenata starosne dobi 35-65 godina, i to 49,27%, i kod pacijenata starosti preko 65 godina, 41,09%, dok su kod osoba starosti 18-35 godina zastupljeni sa 9,64%. Zaključak: Ispitivanjem pacijenata Doma zdravlja Doljevac pokazalo se da je učestalost mentalnih poremećaja zastupljena u velikom broju. Zabrinjavajuće je to što četvrtina populacije sa teritorije opštine Doljevac ima simptomatologiju poremećaja mentalnog zdravlja. Oboleva stanovništvo svih starosnih grupa, a obolevanje radno sposobne populacije povlači sa sobom socijalno ekonomske posledice.

Ključne reči: učestalost, mentalni poremećaji

Summary: Introduction: Mental health disorders around the world, as well as in our country, present a serious social and medical problem. Aim: To demonstrate and study the prevalence of mental disorders, to determine its relation to age and sex distribution of patients treated at the General Practice Department of the Health Care Centre Doljevac. Method: A survey was conducted on the basis of medical records and the electronic database of health-insured patients of Doljevac aging 18 and older who came to see their doctor during 2013. The data were collected, analyzed and presented graphically. Results: Of the total number of insured patients of Doljevac aging over 18 (19,030) during 2013, 4,378 patients (23%) came to see their general practitioners for some symptoms of mental health disorder. Most patients with symptoms of mental health disorder accounted for females 69.30%, while males accounted for 30.70%. 55.85% of the total number patients were diagnosed with F41 (anxiety disorder), 17.10% with F32 (depressive disorder), and 12.29% with F43 (a reaction to severe stress and adjustment disorders). Most commonly mental disorders were present in patients aging 35-65, (49.27%) and in patients over 65 years of age (41.09%), while in patients aging 18-35 the presence was 9.64%. Conclusion: The study of patients treated at the Health Care Centre Doljevac showed a high prevalence of mental disorders in patients. It is alarming that a quarter of the population from the territory of the municipality of Doljevac have symptoms of some mental health disorder. All age groups suffer from these and the incidence in working population is caused by social and economic circumstances.

Key words: prevalence, mental disorders

Adresa autora: Miloš Bogoslović, Dom zdravlja Doljevac, Ul. Romanijska 15/31, 18000 Niš, Srbija;
E-mail: milosbogoslovic@gmail.com
Rad primljen: 25. 3. 2014. Rad prihvaćen: 8. 4. 2014. Elektronska verzija objavljena: 15. 8. 2014.
www.tmg.org.rs

UVOD

Mentalno zdravlje je stanje skladnog psihičkog i socijalnog funkcionisanja ličnosti koje podrazumeva odsustvo duševnih poremećaja. Svetska zdravstvena organizacija (SZO) definiše mentalno zdravlje kao stanje dobrobiti u kojem svaki čovek shvata svoj potencijal i može se nositi sa normalnim životnim stresovima, raditi produktivno i doprinostiti svojoj zajednici [1]. Mentalno, duševno ili psihičko zdravlje sastavni je deo opšteg zdravlja pojedinca, ali i zajednice, te čini preduslov za optimalno funkcionisanje pojedinca, porodice, zajednica i društva. U surovoj današnjici uobičajeni odbrambeni mehanizmi više nisu dovoljni i ljudima može biti potrebna pomoć da povrate ravnotežu i da se vrate na nivo potpunog funkcionisanja. Mentalno zdravlje je bitno za svakodnevni život, isto koliko i fizičko zdravlje. Štaviše, ona se prožimaju. Osobe sa telesnim zdravstvenim problemima često osećaju napetost ili neraspoloženje. Osobe sa mentalnim poremećajima često razvijaju telesne simptome ili bolesti. Osećanja, stavovi i misaoni obrasci snažno utiču na doživljavanje sopstvenog telesnog zdravlja ili bolesti i mogu uticati kako na tok bolesti, tako i na uspešnost lečenja [2]. Osobe s narušenim mentalnim zdravljem često su predmet stigmatizacije što izaziva veliku subjektivnu patnju i uveliko smanjuje kvalitet života obolelih i njihovih porodica. Njihovo zbrinjavanje dovodi do direktnog ekonomskog opterećenja društva, ali i indirektnog, zbog smanjene produktivnosti, bolovanja i invalidnosti obolelih. Najčešći izazivači mentalnih povreda su somatske povrede, stres, socijalna marginalizacija, emocionalna trauma, izbegništvo, zlostavljanje, nasilje.

Najčešći poremećaji mentalnog zdravlja mogu se grubo klasifikovati u tri grupe: neuroze, psihoze i psihopatije [3]. Neuroze, kao blaži poremećaji mentalnog zdravlja, posledica su dugotrajnog neuspeha jedne ličnosti da zadovolji svoje osnovne potrebe kroz odnose sa sredinom i karakteriše ih ugroženo samopoštovanje i osećanje uznemirenosti, teskobe i strepnje (anksioznost). Psihoze su mnogo teži mentalni poremećaji koje karakteriše prekid kontakta sa realnošću, nemogućnost obavljanja zanimanja, patološki obrasci ponašanja, mišljenja i osećanja, intelektualna neefikasnost, nezainteresovanost za ljude, emocionalna hladnoća, socijalna neefikasnost. Psihopatije su mentalni poremećaji koji se ispoljavaju ponašanjem koje je štetno i neprihvatljivo sa stanovišta društva, ali ne i sa stanovišta same osobe koja boluje od psihopatije

[3]. Zbog visoke prevalencije, čestog početka u mlađem uzrastu, hroničnog toka, narušavanja kvaliteta života obolelih i njihovih porodica, kao i velikog udela u korišćenju zdravstvene zaštite, poremećaji mentalnog zdravlja predstavljaju jedan od prioritarnih javnozdravstvenih problema, kako u svetu, tako i kod nas [4].

CILJ RADA

Cilj našeg rada bio je ispitati učestalost mentalnih poremećaja, utvrditi u kakvom su odnosu sa starosnom i polnom strukturom kod pacijenata lečenih u Službi opšte medicine Doma zdravlja Doljevac.

METOD

Uvidom u zdravstvenu dokumentaciju i elektronsku bazu podataka pacijenata starosne dobi iznad 18 godina, koji su se javili svom izabranom lekaru tokom 2013, sprovedeno je istraživanje. Podaci prikupljeni su upisivani, a zatim analizirani i predstavljeni grafički. Prikupljeni podaci su upisivani u za ovu priliku posebno izrađen tabelarni list sa informacijama o polu ispitanika, starosnoj dobi, kao i tipu dijagnostikovanog mentalnog poremećaja. Prikupljeni podaci su zatim metodom deskriptivne statistike analizirani i grafički predstavljeni.

REZULTATI

Od ukupnog broja osiguranika na teritoriji opštine Doljevac starosti iznad 18 godina (19030), zbog nekog simptoma poremećaja mentalnog zdravlja se svom izabranom lekaru tokom 2013. godine javilo 4378 pacijenata (23%) (grafikon 1).

Od svih pacijenata sa nekim psihijatrijskim dijagnozama po Međunarodnoj klasifikaciji bolesti, pacijenti su najčešće dijagnostikovani kao F41 (anksiozni poremećaj), 55,85%, zatim kao F32 (depresivni poremećaj), 17,10%, i kao F43 (reakcija na teški stres i poremećaji prilagođavanja), 12,29% (tabela 1).

Većinu pacijenata sa simptomatologijom poremećaja mentalnog zdravlja činile su osobe ženskog pola, 69,30%, dok su osobe muškog pola činile 30,70% (grafikon 2).

Najčešće su mentalni poremećaji zastupljeni kod pacijenata starosne dobi 35-65 godina, i to 49,27%, i kod pacijenata starosti preko 65 godina, 41,09%, dok su kod osoba starosti 18-35 godina zastupljeni u manjem procentu, i to 9,64% (grafikon 3).

Grafikon 1. Učestalost mentalnih poremećaja na ispitivanoj teritoriji

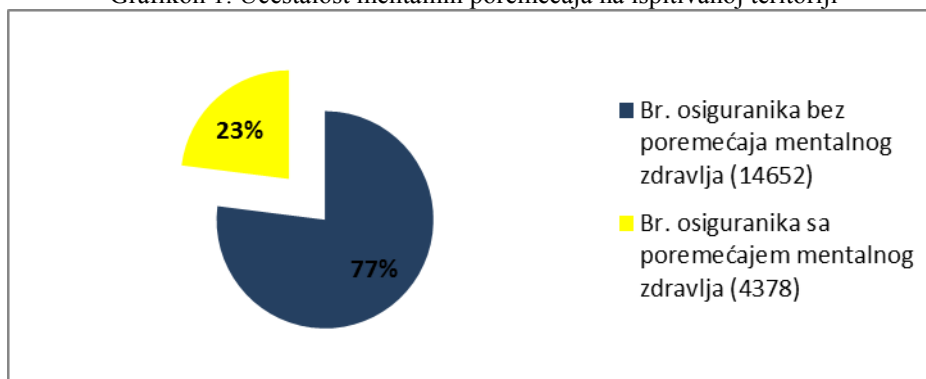
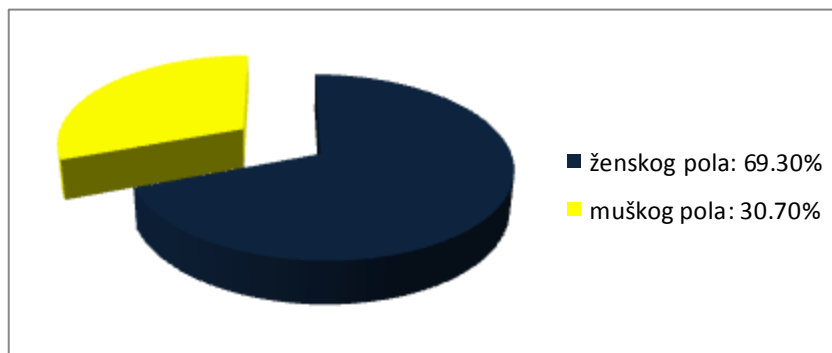

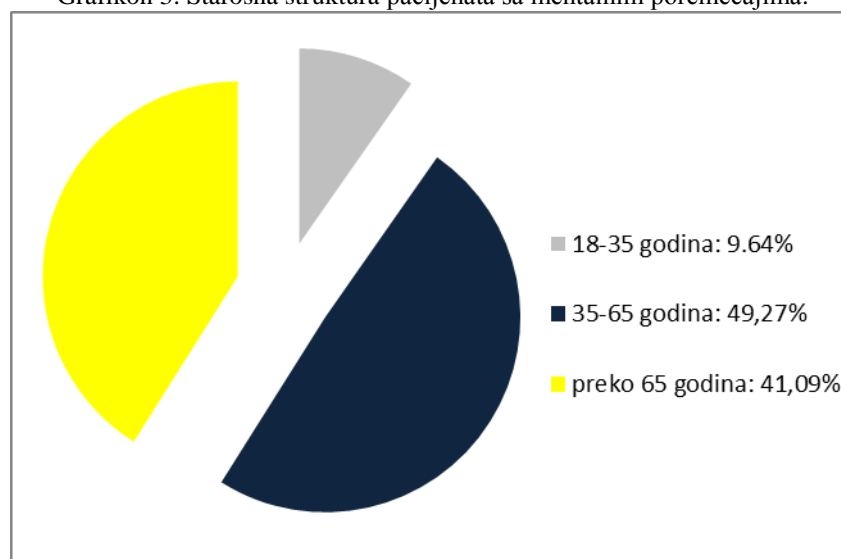
Tabela 1. Broj slučajeva u zavisnosti od dijagnoze i pola.

Šifra	Dijagnoza	Broj slučajeva	Muškarci	Žene	Procenat slučajeva
F03	Demencije nespecifične	9	4	0	0,2%
F06	Drugi mentalni poremećaji uzrokovani oštećenjem i disfunkcijom mozga	75	26	49	1,71%
F07	Poremećaji ličnosti i ponašanja uzrokovani bolešću, oštećenjem i disfunkcijom mozga	34	20	14	0,77%
F10	Mentalni poremećaji i poremećaji ponašanja uzrokovani upotrebom alkohola	59	49	10	1,35%
F20	Shizofrenija	42	25	17	0,97%
F21	Poremećaj sličan shizofreniji	1	0	1	0,002%
F22	Stalna sumanuta stanja	30	13	17	0,68%
F23	Akutna i prolazna mentalna oboljenja	45	16	29	1,03%
F28	Drugi neorganski psihotični poremećaji	2	0	2	0,04%
F31	Bipolarni poremećaj raspoloženja	48	7	41	1,07%
F32	Depresija	749	208	541	17,10%
F33	Povratni depresijski poremećaj	73	24	49	1,68%
F40	Fobični anksiozni poremećaji	21	4	17	0,49%
F41	Drugi anksiozni poremećaj	2445	712	1733	55,86%
F43	Reakcija na teški stres i poremećaji prilagođavanja	538	172	366	12,29%
F48	Drugi neurotski poremećaji	176	46	130	4,03%
F70	Laka mentalna retardacija	26	14	12	0,59%
F71	Umerena mentalna retardacija	5	4	1	0,12%

Grafikon 2. Polna struktura pacijenata sa mentalnim poremećajima.

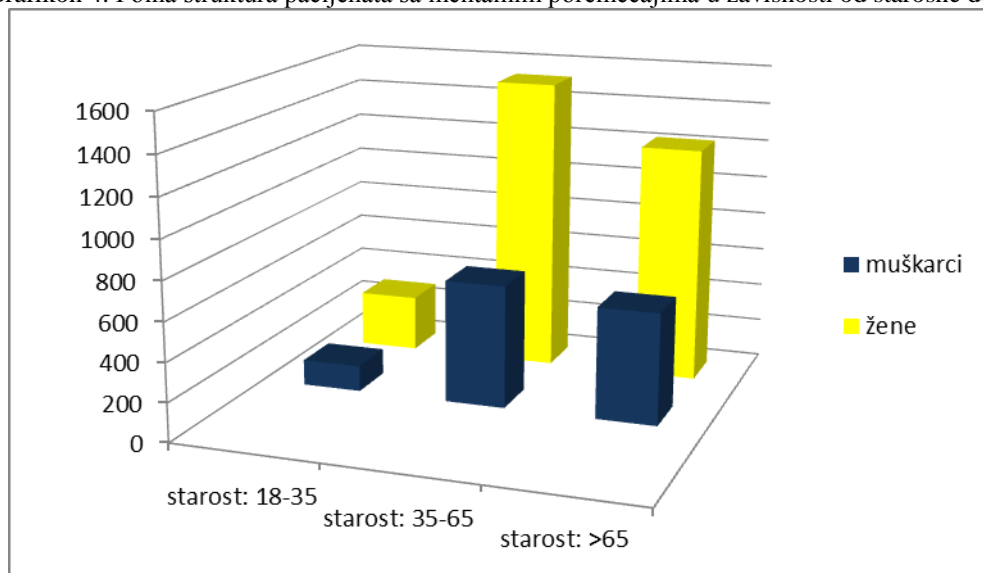
Grafikon 3. Starosna struktura pacijenata sa mentalnim poremećajima.

U ispitivanoj starosnoj grupi 35-65 godina, žene sa mentalnim poremećajima su zastupljene sa 50,17%, a muškarci sa 47,24%. U grupi starosti preko 65 godina žene čine 40,33%, a muški

ispitanici 42,79%. U mlađoj populaciji starosti 18-35 godina, žene čine 9,60%, a muškarci 9,97% (grafikon 4).

Grafikon 4. Polna struktura pacijenata sa mentalnim poremećajima u zavisnosti od starosne dobi.

DISKUSIJA

Prema našem ispitivanju, koje je obuhvatilo 4378 ispitanika starosti preko 18 godina, pokazalo se da je prevalencija svih mentalnih poremećaja bila 23%. Prema podacima Instituta za javno zdravlje Srbije „Dr Milan Jovanović Batut” i prema broju dijagnostikovanih slučajeva mentalnih poremećaja i poremećaja ponašanja (F00-F99) iz perioda 1999-2002. godine, značajan je porast

broja obolevanja, tako da se mentalni poremećaji nalaze na drugom mestu najvećih zdravstvenih problema stanovništva [5]. Porast nepsihotičnih poremećaja vezanih za stres kao posledicu izloženosti stanovništva događajima u poslednjoj deceniji XX veka (ratovi u regionu, hiperinflacija, sankcije), doveli su do nesigurnosti, straha, siromaštva, depresivnih kriza [5].

Ispitivanje pacijenata Zdravstvene stanice Belotinac, Doma zdravlja Doljevac, sprovedeno 2011. godine je pokazalo da su benzodiazepini, kao lekovi za lečenje anksioznosti, zastupljeni u velikom broju kod pacijenata. Koriste se znatno više i duže u odnosu na preporuke i najzastupljeniji su u ženskoj populaciji [6].

Istraživanje zdravlja stanovnika Republike Srbije, koje je sprovedelo Ministarstvo zdravlja 2006. godine, pokazalo se da je emocionalni problem imala trećina ispitanika što govori u prilog aktuelnoj sličnoj situaciji ispitivane populacije sa teritorije opštine Doljevac [7].

U našem slučaju, većinu pacijenata sa simptomatologijom poremećaja mentalnog zdravlja činile su osobe ženskog pola, 69,30%, dok su osobe muškog pola činile 30,70%. U odnosu na istraživanje zdravlja stanovnika Republike Srbije iz 2006. godine, takođe su zabeleženi podaci koji govore da su znatno češće stresom bile izložene žene, 43,90%, i da je trenutno taj broj u velikom porastu (69,30%) [7].

Analizom sprovedene studije može se zaključiti da ispitivano stanovništvo sa teritorije opštine Doljevac ne odudara od anketiranih ispitanika u domovima zdravlja Srbije. Najčešće su mentalni poremećaji zastupljeni kod pacijenata starosne dobi 35-65 godina, i to 49,27%, i kod pacijenata starosti preko 65 godina, 41,09%. Tokom ankete sprovedene 2006. godine u Domu zdravlja Kraljevo, mentalne poremećaje su najčešće imale osobe starosti 45-64 godine (39,63%), osobe starosti 25-44 godine (33,95%) i preko 65 godina (15,67%), takođe značajnije kod osoba ženske populacije, dok se kod nas beleži tendencija blagog porasta u svim ispitivanim kategorijama [8].

Slična situacija u odnosu na starosnu dob i polnu pripadnost može se videti iz studije istraživanja zdravlja stanovnika Republike Srbije iz 2006. godine gde su problemi mentalne prirode značajno bili češći kod žena (34,7%) i značajno češći kod ispitanika starosti 45-54 godine života što ukazuje na sličnu situaciju osiguranika sa naše teritorije [8].

Upoređivanjem rezultata našeg istraživanja sa istraživanjima sprovedenim u našoj zemlji i ostalim domovima zdravlja u Srbiji, zapaža se povezanost sa trendom porasta mentalnih poremećaja, kako za pol, tako i za starosnu dob

ispitanika što govori o sličnoj problematici ne samo kod nas, nego i u celom regionu.

ZAKLJUČAK

Ispitivanjem pacijenata u Službi opšte medicine Doma zdravlja Doljevac pokazalo je da je učestalost mentalnih poremećaja u porastu. Zabrinjavajuće je to što se četvrtina naših osiguranika tokom jedne kalendarske godine javila svom izabranom lekaru zbog nekog vida emocionalne i psihičke nestabilnosti. Naše istraživanje je pokazalo da je danas sve više žena koje su mentalno ranjive u odnosu na mušku populaciju. Vulnerabilna grupa je u većini slučajeva srednja populacija, radno aktivno stanovništvo.

Zadatak i rad izabranog lekara je na polju primarne prevencije i rane detekcije mentalnih poremećaja u vidu organizovanih skrining testova, edukacije, razgovora o problemima. Potrebno je otvarati i organizovati centre za mentalno zdravlje u sklopu ustanova primarne zdravstvene zaštite širom Srbije, uložiti veliki trud i strpljenje kako bi se doprlo do pojedinca, razumeti, zadobiti poverenje i agresivno pristupiti u rešavanju problema.

LITERATURA

1. Gojković-Bukarica Lj. Leksikon Bolesti i lekovi. Beograd: Integra, 2006.
2. Maltzer H. Development of a common instrument for mental health. IOS Press, 2003: p.35.
3. Jašović Gašić M, Lečić Toševski D. Psihijatrija – udžbenik za studente medicine. Medicinski fakultet Univerziteta u Beogradu; Beograd, 2010.
4. Žigić, D, Lapčević, M, Popović, J, Ivanković, D. Opšta medicina – porodična medicina. Beograd: Srpsko lekarsko društvo / SLD – Sekcija opšte medicine, 2003.
5. Jerotić, V. Neuroza kao izazov. Beograd: Službeni list, 1996.
6. Bogoslović M. Upotreba benzodiazepina kod pacijenata u ordinaciji izabranog lekara u Domu zdravlja Doljevac. Timočki medicinski glasnik 2012; 37(3): 150-153.
7. Ministarstvo zdravlja Republike Srbije. Istraživanje zdravlja stanovnika Republike Srbije, 2006. godina. Finalni izveštaj 2007; 4(2): 283-305.
8. Petrović B. Prevalencija poremećaja mentalnog zdravlja u toku 2006. godine u Službi opšte medicine. Opšta medicina 2007; 13(3-4): 117-120.
9. Republička stručna komisija za izradu i implementaciju vodiča u kliničkoj praksi, Ministarstvo zdravlja Republike Srbije. Nacionalni vodič dobre kliničke prakse za dijagnostikovanje i lečenje shizofrenije. Beograd: Ministarstvo zdravlja Republike Srbije; 2013.
10. Lapčević, M, Žigić, D, Ivanković, D. Metodologija naučnog istraživanja u primarnoj zdravstvenoj zaštiti. Beograd: Srpsko lekarsko društvo / SLD – Sekcija opšte medicine, 2002.